تجارت جهان

شماره: ۲۴۴
پنج‌شنبه ۱۴۰۵/۰۸/۲۱

info@Tejarate.cc
www.Tejarate.cc

سال هفتم/ ۴صف... ...ومان

صادرات مجدد؛ مسیر تازه مناطق آزاد

۴

سرمایه‌گذاری نزدیک مردم

۳

شتاب توسعه کیش

۲

ریشه‌های زنده کیش

در کوچه‌های خاموش شهر تاریخی حریره، جایی که سنگ‌های مرجانی و آهکی هنوز ردپای بازرگانان قرن‌های چهارم تا دهم هجری را حفظ کرده‌اند، هفته کیش امسال شکلی متفاوت به خود گرفت. نه صرفاً مجموعه‌ای از برنامه‌های رسمی، بلکه تلاشی آگاهانه برای پیوند دادن گذشته تجاری و فرهنگی جزیره با هویت معاصر آن. رویداد «هَزاره تا حریره» و برنامه‌هایی چون شب‌بخیر جزیره، با ترکیب دکلمه‌خوانی و موسیقی در دالان‌های کهن، تجربه‌ای از آرامش و اصالت را در دل ابنیه باستانی رقم زدند؛ فضایی که گردشگر و کیشوند را همزمان به تأمل در ریشه‌ها دعوت می‌کرد.

فولاد بدون مرز

۳

کاسپین در مسیر جهش

آغاز ساخت سه اسکله جدید در مجتمع بندری کاسپین با سرمایه‌گذاری ۶.۷ هزار میلیارد تومانی، فصل تازه‌ای از توسعه زیرساخت‌های دریایی منطقه آزاد انزلی را رقم زده است؛ پروژه‌ای که در کنار ورود تجهیزات جدید بندری با سرمایه‌گذاری چهار میلیون یورویی بخش خصوصی، ظرفیت‌های تجاری شمال کشور را برای ایفای نقشی پررنگ‌تر در مبادلات منطقه‌ای آماده می‌کند. این سرمایه‌گذاری را می‌توان بخشی از چشم‌انداز تبدیل بندر کاسپین به یکی از کانون‌های مهم لجستیکی و تجاری در حاشیه دریای خزر دانست؛ چشم‌اندازی که با توسعه زیرساخت‌ها، حضور سرمایه‌گذاران و گسترش ارتباطات اقتصادی با کشورهای همسایه دنبال می‌شود.

بندر کاسپین در منطقه آزاد انزلی، طی سال‌های گذشته به یکی از محورهای اصلی برنامه‌های توسعه تجارت دریایی ایران در شمال کشور تبدیل شده است. موقعیت جغرافیایی این بندر در ساحل جنوبی دریای خزر، دسترسی به بازار کشورهای شمالی و هم‌جواری با کریدورهای ارتباطی، فرصت قابل توجهی برای گسترش مبادلات تجاری ایجاد کرده است. اکنون آغاز عملیات اجرایی ساخت سه اسکله جدید، نشان می‌دهد برنامه توسعه این مجموعه وارد مرحله تازه‌ای شده است؛ مرحله‌ای که در آن افزایش ظرفیت بندری و جذب سرمایه‌های جدید در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند.

بر اساس اطلاعات منتشرشده در ۱۰ نوامبر ۲۰۲۶، سازمان منطقه آزاد انزلی قراردادهای سرمایه‌گذاری مربوط به احداث سه پست اسکله جدید در مجتمع بندری کاسپین را امضا کرده و عملیات اجرایی این پروژه‌ها آغاز شده است. ارزش مجموع این سرمایه‌گذاری حدود ۶.۷ همت، معادل تقریبی ۲۲ میلیون یورو، اعلام شده است. همچنین تجهیزات جدید بندری با سرمایه‌گذاری چهار میلیون یورویی بخش خصوصی وارد چرخه فعالیت شده‌اند؛ اتفاقی که در کنار توسعه زیرساخت‌های عمرانی، به افزایش توان عملیاتی بندر کمک خواهد کرد.

۴

اصلاح عوارض مناطق آزاد

با ابلاغ تصویب‌نامه جدید هیئت وزیران، آیین‌نامه اخذ عوارض مناطق آزاد اصلاح شد. مناطق آزاد به مرکز ملی تبادل اطلاعات متصل می‌شوند و عوارض آلایندگی صرفاً برای حمل‌ونقل پاک و بهداشت هزینه خواهد شد.

آینده درخشان کیش

مدیرعامل سازمان منطقه آزاد کیش با قدردانی از بومیان، کیشوندان و فعالان اقتصادی، تداوم پویایی اقتصادی و رشد سرمایه‌گذاری را نشانه آینده روشن جزیره دانست.

الزام ثبت اظهارنامه گمرکی

آیین‌نامه اجرایی صادرات مجدد در مناطق آزاد ابلاغ شد. بر اساس این آیین‌نامه، ثبت اظهارنامه صادراتی با رویه صادرات مجدد باید در سامانه EPL گمرک انجام شود.

شتاب توسعه کیش

جزیره کیش، این تکه زمین محدود در خلیج فارس که دهه‌ها به‌عنوان یکی از نمادهای مناطق آزاد ایران شناخته شده، روز سه‌شنبه ۱۹ آبان ۱۴۰۵ شاهد یکی از پرتراکم‌ترین آیین‌های افتتاح و کلنگ‌زنی پروژه‌های زیرساختی خود در سال‌های اخیر بود. مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور، از راه دور و به‌صورت برخط دستور بهره‌برداری از ۱۷ طرح و آغاز عملیات اجرایی چهار پروژه دیگر را صادر کرد؛ مجموعه‌ای با سرمایه‌گذاری حدود ۱۱۴ هزار میلیارد تومان که سازمان منطقه آزاد کیش مدعی است می‌تواند بیش از ۱۲ هزار فرصت شغلی مستقیم و غیرمستقیم ایجاد کند.

محمد کبیری، مدیرعامل سازمان منطقه آزاد کیش، در سالن ابن سینای مرکز همایش‌های بین‌المللی جزیره گزارش مفصلی ارائه داد. او از افزایش ۳۸.۵ مگاواتی ظرفیت نیروگاه گازی، ورود فاز نخست نیروگاه خورشیدی با ظرفیت ۳.۲ مگاوات، افزایش ۱۰ هزار مترمکعبی تولید روزانه آب شیرین تا سقف ۴۰ هزار مترمکعب، بهره‌برداری از هفت دکل مخابراتی و آغاز دو طرح بزرگ مسکن حمایتی سخن گفت. پس از پایان مراسم، کبیری شخصاً از چند سایت بازدید کرد: پروژه ۱۱۵۲ واحدی «مسکن خدمت»، صندوق پژوهش و فناوری کیش و نیروگاه خورشیدی.

اعداد چشمگیرند، اما اهمیت واقعی آن‌ها در زمینه محدودیت‌های ساختاری کیش نهفته است. جزیره‌ای با مساحت محدود، وابستگی شدید به گردشگری و خدمات، و چالش‌های مزمن تأمین پایدار آب و برق. افزایش ظرفیت آب و برق، به‌ویژه در شرایطی که ناترازی انرژی در بسیاری از نقاط کشور به مسئله‌ای روزمره تبدیل شده، می‌تواند ضریب اطمینان فعالیت‌های اقتصادی و اقامتی جزیره را بالا ببرد. حرکت به سمت انرژی خورشیدی نیز، هرچند در مقیاس اولیه ۳.۲ مگاوات هنوز نمادین است، نشانه‌ای از تلاش برای کاهش وابستگی به سوخت‌های فسیلی و حرکت به‌سوی آنچه مسئولان «کیش سبز» می‌نامند، محسوب می‌شود. هدف اعلام‌شده رسیدن به ۲۴ مگاوات تا پایان دولت، اگر محقق شود، سهم انرژی پاک را در سبد برق جزیره به‌طور محسوسی افزایش خواهد داد.

بخش مسکن این مجموعه پروژه‌ها شاید بیشترین بازتاب اجتماعی را داشته باشد. پروژه «مسکن خدمت» با ۱۱۵۲ واحد و سرمایه‌گذاری ۱۷۰ هزار میلیارد ریال، برای تأمین مسکن معلمان، کادر درمان، کارکنان دستگاه‌های اجرایی و سایر اقشار خدمت‌رسان طراحی شده است. کبیری در بازدید از محل پروژه تأکید کرد که توسعه گردشگری و اقتصاد خدماتی کیش بدون تأمین مسکن مناسب برای نیروی انسانی آن ممکن نیست. استفاده از مدل توکن‌سازی مسکن به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین تجربه‌های این حوزه در کشور، نشان‌دهنده تلاش برای نوآوری در تأمین مالی پروژه‌های بزرگ در شرایط محدودیت منابع بانکی و بودجه‌ای است. اگر این مدل با موفقیت اجرا شود، می‌تواند الگویی برای سایر مناطق آزاد و حتی پروژه‌های مسکن حمایتی در سرزمین اصلی باشد؛ هرچند ریسک‌های فنی و حقوقی توکن‌سازی املاک هنوز نیازمند شفافیت بیشتر است.

افتتاح نخستین صندوق پژوهش و فناوری کیش با ظرفیت مالی اعلام‌شده حدود سه هزار میلیارد تومان نیز در همین چارچوب قابل تحلیل است. این صندوق که با مشارکت بخش خصوصی، معاونت علمی و فناوری و صندوق نوآوری و شکوفایی شکل گرفته، قرار است از شرکت‌های دانش‌بنیان و ایده‌های نوآورانه حمایت کند. در جزیره‌ای که اقتصاد آن هنوز عمدتاً بر پایه گردشگری و بازرگانی سنتی استوار است، ایجاد ابزارهای تأمین مالی تخصصی برای فناوری می‌تواند گامی در جهت تنوع‌بخشی به اقتصاد و حرکت به‌سوی آنچه «منطقه آزاد نسل هفتم» نامیده می‌شود، باشد. با این حال، موفقیت چنین صندوق‌هایی در ایران همواره به کیفیت ارزیابی طرح‌ها، استقلال مدیریتی و توانایی جذب سرمایه‌گذاری واقعی وابسته بوده است.

پزشکیان در پیام برخط خود بر چند نکته کلیدی تأکید کرد: ضرورت تدوین نقشه جامع توسعه، صیانت از منابع محدود جزیره و هم‌ترازی با الگوهای مناطق آزاد پیشرو جهان. این تأکیدات بی‌دلیل نیست. کیش در طول دهه‌های گذشته دوره‌هایی از رشد سریع و سپس رکود یا انحراف از اهداف اولیه را تجربه کرده است. زمین‌های محدود، فشار تقاضای ساخت‌وساز و خطر تبدیل شدن به صرفاً یک مقصد گردشگری مصرفی، همواره از چالش‌های اصلی بوده‌اند. پروژه‌های جدید اگر در چارچوب یک برنامه آمایشی دقیق و با ارزیابی اثرات زیست‌محیطی و اجتماعی اجرا شوند، می‌توانند به تقویت تاب‌آوری جزیره کمک کنند؛ در غیر این صورت، خطر تشدید فشار بر منابع و زیرساخت‌ها وجود دارد.

از منظر اقتصاد سیاسی مناطق آزاد، این رویداد را می‌توان بخشی از تلاش دولت برای بازآفرینی نقش این مناطق دانست. پس از سال‌ها انتقاد از عملکرد بسیاری از مناطق آزاد در جذب سرمایه‌گذاری واقعی و ایجاد ارزش افزوده، تمرکز بر زیرساخت‌های پایه انرژی، آب، مسکن نیروی کار و ابزارهای تأمین مالی نوآوری نشان می‌دهد که حداقل در سطح گفتمان رسمی، اولویت‌ها در حال تغییر است.

رشد هفت‌برابری سرمایه‌گذاری اعلام‌شده در دو سال اخیر در کیش، اگر با داده‌های شفاف و قابل راستی‌آزمایی همراه باشد، می‌تواند نشانه‌ای از بازگشت اعتماد نسبی سرمایه‌گذاران باشد. با این حال، تجربه گذشته نشان می‌دهد که افتتاح پروژه‌ها به تنهایی کافی نیست؛ تکمیل به موقع، بهره‌برداری پایدار و اتصال به زنجیره‌های ارزش ملی و منطقه‌ای تعیین‌کننده خواهد بود.

در نهایت، آنچه در کیش رخ داد، فراتر از یک آیین افتتاح معمولی است. این مجموعه پروژه‌ها تلاشی است برای پاسخ به نیازهای فوری زیرساختی در حالی که افق‌های بلندمدت‌تری چون پایداری انرژی، مسکن نیروی کار خدماتی و اقتصاد دانش‌بنیان نیز در نظر گرفته شده‌اند. موفقیت یا ناکامی این گام‌ها، نه فقط برای ساکنان و فعالان اقتصادی کیش، بلکه برای ارزیابی کلی سیاست مناطق آزاد در ایران اهمیت خواهد داشت. در جزیره‌ای که هر مترمربع زمین و هر کیلووات برق ارزش استراتژیک دارد، کیفیت اجرا و پایبندی به نقشه جامع توسعه، بیش از حجم سرمایه‌گذاری اعلام‌شده، سرنوشت این شتاب را رقم خواهد زد. ■

ریشه‌های زنده کیش

در کوچه‌های خاموش شهر تاریخی حریره، جایی که سنگ‌های مرجانی و آهکی هنوز ردپای بازرگانان قرن‌های چهارم تا دهم هجری را حفظ کرده‌اند، هفته کیش امسال شکلی متفاوت به خود گرفت. نه صرفاً مجموعه‌ای از برنامه‌های رسمی، بلکه تلاشی آگاهانه برای پیوند دادن گذشته تجاری و فرهنگی جزیره با هویت معاصر آن. رویداد «هزاره تا حریره» و برنامه‌هایی چون شب‌بخیر جزیره، با ترکیب دکلمه‌خوانی و موسیقی در دالان‌های کهن، تجربه‌ای از آرامش و اصالت را در دل ابنیه باستانی رقم زدند؛ فضایی که گردشگر و کیشوند را همزمان به تأمل در ریشه‌ها دعوت می‌کرد.

شهر حریره، با وسعت حدود ۱۲۰ هکتار در شمال جزیره و ثبت‌شده در فهرست آثار ملی از سال ۱۳۷۶، روزگاری بندری پررونق در مسیر تجارت دریایی خلیج فارس بود. پس از افول سیراف، بازرگانان آن را جایگزین کردند و پیوندهای تجاری با هند و چین را زنده نگاه داشتند. امروز ویرانه‌های عمارت اعیانی، حمام، مسجد و سیستم‌های آبی آن، نه فقط جاذبه‌ای توریستی، بلکه نماد پیوستگی تاریخی‌اند. برگزاری کارگاه‌ها و اجراهای هنری در همین محوطه، نشان از سیاستی دارد که میراث ملموس را به تجربه زنده تبدیل می‌کند.

هم‌زمان، آیین گرامیداشت روز کیش و بومیان در خانه بومیان، با محوریت پاسداشت فرهنگ و اصالت بومی و تجلیل از پیشکسوتان، وجه اجتماعی این روایت را تکمیل کرد. خانه بومیان، به‌عنوان شناسنامه فرهنگی جزیره، فضایی است که زندگی سنتی، آداب و میراث ناملموس را نگه می‌دارد. تجلیل از کسانی که سال‌ها حامل این هویت بوده‌اند، پیامی روشن دارد: توسعه منطقه آزاد نباید به قیمت فراموشی ریشه‌ها تمام شود.

تحلیل این مجموعه رویدادها نشان می‌دهد که کیش در حال بازتعریف برند گردشگری خود است. جزیره‌ای که سال‌ها بیشتر با مراکز خرید، سواحل و هتل‌ها شناخته می‌شد، اکنون آگاهانه به لایه‌های تاریخی و بومی خود بازمی‌گردد. این رویکرد، هم پاسخ به تقاضای گردشگرانی است که به‌دنبال تجربه‌های اصیل‌ترند و هم تلاشی برای تقویت همبستگی محلی در برابر شتاب مدرنیته. ترکیب هنر، روایت تاریخی و تکریم پیشکسوتان، مدلی از گردشگری فرهنگی می‌سازد که می‌تواند پایدارتر از مصرف گرایی صرف باشد.

هفته کیش امسال، بیش از یک مناسبت تقویمی، یادآوری این نکته بود که هویت یک مکان نه در ویترین‌های مدرن، بلکه در سکوت دالان‌های کهن و صدای کسانی شکل می‌گیرد که ریشه‌ها را زنده نگه داشته‌اند. ■

سرمایه‌گذاری نزدیک مردم

توسعه صنعتی زمانی می‌تواند به تغییری ملموس در زندگی اقتصادی جامعه تبدیل شود که فرصت‌های شغلی از محدوده شهرهای بزرگ و قطب‌های سنتی تولید فراتر بروند و به محل زندگی مردم نزدیک شوند. برنامه جدید مصر برای ایجاد مناطق سرمایه‌گذاری کوچک و متوسط، تلاشی در همین مسیر است؛ رویکردی که می‌کوشد میان سرمایه‌گذاری، تولید و اشتغال محلی پیوند برقرار کند.

بر اساس مذاکرات وزیر سرمایه‌گذاری و تجارت خارجی مصر با رئیس شرکت بین‌المللی تأمین مالی تجارت اسلامی (ITFC)، ایجاد ۱۵ تا ۲۰ منطقه سرمایه‌گذاری کوچک و متوسط در دستور کار قرار گرفته است. این مناطق قرار است هرکدام مساحتی بین ۲۰ تا ۸۰ فدان داشته باشند و در نزدیکی جوامع مسکونی توسعه یابند. یکی از اهداف اصلی این برنامه، ایجاد فرصت‌های شغلی، به‌ویژه برای زنان، و افزایش مشارکت اقتصادی در مناطق مختلف کشور است.

اهمیت این طرح را باید در تغییر نگاه به توسعه صنعتی جست‌وجو کرد. برخلاف الگوهایی که سرمایه‌گذاری را عمدتاً به شهرک‌های صنعتی بزرگ و مراکز اقتصادی متمرکز محدود می‌کنند، مناطق کوچک‌تر می‌توانند زمینه فعالیت کسب‌وکارهای محلی و بنگاه‌هایی را فراهم کنند که امکان حضور در پروژه‌های بزرگ صنعتی را ندارند. نزدیکی محل کار به سکونتگاه‌ها نیز می‌تواند هزینه رفت‌وآمد را کاهش دهد و دسترسی زنان به فرصت‌های شغلی را آسان‌تر کند.

در کنار توسعه این مناطق، تأمین مالی صادرات، حمایت از استارتاپ‌ها و استفاده از ابزارهای نوین مالی و فناوری‌های دیجیتال نیز در مذاکرات مطرح شده است. این همکاری می‌تواند به کسب‌وکارهای کوچک برای دسترسی به منابع مالی، توسعه فعالیت‌های تولیدی و ورود به بازارهای بین‌المللی کمک کند.

با این حال، موفقیت چنین برنامه‌ای به تأمین زیرساخت‌های مناسب، دسترسی به بازار، ثبات منابع مالی و آموزش نیروی انسانی وابسته است. اختصاص زمین به تنهایی تضمین‌کننده شکل‌گیری فعالیت اقتصادی پایدار نیست.

تجربه مصر نشان می‌دهد که توسعه مناطق سرمایه‌گذاری الزاماً نباید بر پروژه‌های عظیم و سرمایه‌های کلان متمرکز باشد. گاهی ایجاد واحدهای تولیدی کوچک‌تر، در نزدیکی محل زندگی مردم، می‌تواند مسیر مؤثرتری برای گسترش اشتغال و توزیع فرصت‌های اقتصادی باشد؛ مسیری که تحقق آن به کیفیت اجرا و تداوم حمایت‌های مالی وابسته خواهد بود. ■

فولاد بدون مرز

در حاشیه نوزدهمین اجلاس کمیسیون مشترک اقتصادی ایران و ارمنستان که این هفته در ایروان برگزار شد، دو مقام ارشد آذربایجان شرقی راهی روستایی در استان آرماویر شدند. دکتر بهرام سرمست، استاندار آذربایجان شرقی، و دکتر هادی مقدم‌زاده، رئیس هیئت‌مدیره و مدیرعامل سازمان منطقه آزاد ارس، از مجموعه فولادی «Karakert Steel» بازدید کردند؛ کارخانه‌ای که سرمایه‌گذار آن از همان استان آمده و حالا در خاک ارمنستان مشغول تولید است.

این بازدید در ظاهر یک برنامه تشریفاتی بود. در عمل اما ادامه‌ی طرحی است که سرمست از مدتی پیش در استان خود اجرا می‌کند: «سه‌شنبه‌های اقتصادی». هر هفته او به سراغ واحدهای تولیدی می‌رود، مشکلات را می‌شنود و دستور پیگیری می‌دهد. این بار همان رویه از مرز گذشت. حتی حضور در یک اجلاس دوجانبه بین‌المللی هم مانع نشد. پیام روشن بود: حمایت از سرمایه‌گذار استانی مرز نمی‌شناسد.

Karakert Steel داستان نسبتاً تازه‌ای دارد. در اواخر سال ۲۰۲۰ ارمنستان صادرات قراضه آهن را ممنوع کرد تا ارزش افزوده‌ی بیشتری در داخل ایجاد کند. سرمایه‌گذاران ایرانی که سابقه‌ی طولانی در صنعت فولاد داشتند، فرصت را دیدند. در ژانویه ۲۰۲۱ تیم‌های فنی و تجاری‌شان وارد شدند. کارخانه‌ی متروکه‌ی «کاراجولمان گورجاران» در منطقه‌ی لرناگوگ استان آرماویر را که حدود ۳۵ سال خوابیده بود، خریدند. از ژانویه ۲۰۲۲ مجموعه‌ی جدید با نام Karakert Steel شروع به کار کرد. فاز اول یک واحد ذوب ۲۵ هزار تنی بود که شمش استاندارد تولید می‌کرد و برای حدود ۱۷۰ نفر اشتغال ایجاد کرد. فاز دوم، خط نورد میلگرد، در مه ۲۰۲۵ با ظرفیت سالانه ۱۵۰ هزار تن به بهره‌برداری رسید. محصولات مطابق استانداردهای بین‌المللی GOST، EN، DIN، ASTM و ISO تولید می‌شوند.

سرمایه‌گذاری اولیه حدود ۵ میلیون دلار گزارش شده بود. مرحله‌ی دوم بیش از ۷ میلیون دلار دیگر نیاز داشت. امروز کارخانه هم ذوب دارد و هم نورد. بخشی از انرژی مورد نیازش را از یک نیروگاه خورشیدی ۲/۵ مگاواتی تأمین می‌کند؛ اقدامی که هم هزینه‌ها را کنترل می‌کند و هم نشانه‌ی حرکت به سمت پایداری است. مدیران مجموعه در جریان بازدید با سرمست و مقدم‌زاده نشستند، وضعیت تولید، ظرفیت‌ها و برنامه‌های توسعه را توضیح دادند و موانع گمرکی و ترانزیتی را مطرح کردند. مقامات ایرانی هم بر حمایت از فعالیت‌های برون‌مرزی سرمایه‌گذاران استان تأکید کردند.

نکته‌ی قابل توجه این است که هلدینگ مادر همین سرمایه‌گذار، مجتمع فولاد آذرآبادگان را نیز در منطقه‌ی آزاد ارس فعال دارد. این مجتمع در سایت صنایع سنگین ارس مستقر است، ظرفیت تولید شمش قابل توجهی دارد و از صادرکنندگان مهم مناطق آزاد محسوب می‌شود. محصولاتش به کشورهای مختلف از جمله ترکیه، گرجستان و ارمنستان می‌رود. به این ترتیب یک زنجیره‌ی سرمایه‌گذاری متقابل شکل گرفته: تولید در داخل ایران و توسعه‌ی ظرفیت در همسایه‌ی شمالی. این الگو برای منطقه‌ی آزاد ارس که موقعیت جغرافیایی‌اش را به عنوان دروازه‌ی قفقاز و کریدورهای شمالی-جنوبی تبلیغ می‌کند، اهمیت راهبردی دارد.

بازدید در شرایطی انجام شد که اجلاس کمیسیون مشترک اقتصادی ایران و ارمنستان در حال بررسی سند همکاری جامع در هشت حوزه بود. یکی از محورهای اصلی، ارتقای مرز نوردوز به عنوان مرز نمونه‌ی اقتصادی است. استان آذربایجان شرقی و منطقه‌ی آزاد ارس همسایه‌ی مستقیم این مرز هستند. حضور استاندار و مدیرعامل ارس در اجلاس و سپس در کارخانه‌ی سرمایه‌گذار استانی، پیوند روشنی میان سیاست‌گذاری کلان و حمایت میدانی از بخش خصوصی ایجاد کرد. پورمحمدی، معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان برنامه و بودجه، نیز در اجلاس حضور داشت و بر تقویت زیرساخت‌های مرزی تأکید کرد.

تحلیل این رویداد از چند زاویه ممکن است. نخست، بعد اقتصادی. ارمنستان بازار کوچکی است اما موقعیت جغرافیایی‌اش برای دسترسی به بازارهای اوراسیا و قفقاز جذابیت دارد. ممنوعیت صادرات قراضه، سرمایه‌گذاری خارجی را در بخش ذوب و نورد تشویق کرد. سرمایه‌گذاران ایرانی با تجربه‌ی قبلی در منطقه‌ی آزاد ارس، توانستند سریع تر وارد شوند. اشتغال‌زایی برای نیروی کار محلی و انتقال دانش فنی، برای دولت ایروان نیز امتیاز محسوب می‌شود. گزارش‌های قبلی نشان می‌دهد بخشی از کارکنان کارخانه ایرانی و بخش بزرگ‌تری ارمنی هستند.

دوم، بعد ژئوپلیتیک و لجستیک. ایران و ارمنستان در سال‌های اخیر روابط اقتصادی را تقویت کرده‌اند. کریدورهای ترانزیتی، انرژی و تجارت دوجانبه در دستور کار است. سرمایه‌گذاری مستقیم ایرانی در خاک ارمنستان، علاوه بر منافع تجاری، نشانه‌ی اعتماد متقابل است. در عین حال، موانع گمرکی و ترانزیتی که سرمایه‌گذار مطرح کرده، یادآوری می‌کند که هنوز گلوگاه‌های اجرایی وجود دارد. رفع این موانع می‌تواند حجم مبادلات را افزایش دهد و الگوی مشابهی برای سایر سرمایه‌گذاران استانی ایجاد کند.

سوم، بعد مدیریتی. «سه‌شنبه‌های اقتصادی» نمونه‌ای از تلاش برای پیوند مستقیم مقامات استانی با تولیدکنندگان است. انتقال این الگو به خارج از مرز، پیامی به سرمایه‌گذاران می‌دهد که دولت محلی حتی در سفرهای رسمی هم آن‌ها را فراموش نمی‌کند. این رویکرد می‌تواند انگیزه‌ی سرمایه‌گذاری برون‌مرزی را تقویت کند، به شرطی که پیگیری‌های عملی نیز ادامه یابد. تأکید بر رفع مشکلات ترانزیتی و گمرکی، اگر به اقدام مشخص منجر شود، ارزش بازدید را چند برابر می‌کند.

Karakert Steel هنوز در مقیاس جهانی بازیگر بزرگی نیست. ظرفیت‌های فعلی‌اش در حد صدها هزار تن در سال است. اما نماد یک روند است: سرمایه‌گذاران ایرانی که ابتدا در منطقه‌ی آزاد ارس ظرفیت ساختند، حالا همان تخصص را در کشور همسایه به کار می‌گیرند. نیروگاه خورشیدی ۲/۵ مگاواتی نیز نشان می‌دهد که این واحدها صرفاً به دنبال تولید ارزان نیستند و به پایداری انرژی نیز توجه دارند.

در نهایت، این بازدید بیش از آنکه خبری روزمره باشد، تصویری از تلاش برای تبدیل روابط سیاسی به پیوندهای اقتصادی ملموس ارائه می‌دهد. استان آذربایجان شرقی و منطقه‌ی آزاد ارس در موقعیتی قرار دارند که می‌توانند پل میان بازار ایران و قفقاز باشند. کارخانه‌ای که یک سرمایه‌گذار استانی در ارمنستان راه انداخته، یکی از قطعات این پازل است. موفقیت آن به عوامل متعددی وابسته است: ثبات سیاسی دوجانبه، تسهیل ترانزیت، دسترسی به انرژی پایدار و حمایت مستمر مقامات. سه شنبه‌ی اقتصادی این بار در آن سوی مرز برگزار شد. حالا باید دید نتایج عملی آن چه خواهد بود.. ■

پیوند مناطق آزاد

مسقط - در نشستی که روز ۱۰ نوامبر در پایتخت عمان برگزار شد، قیس بن محمد الیوسف، رئیس هیئت عمومی مناطق اقتصادی ویژه و آزاد (OPAZ)، با صاحب سفنزاروف، رئیس اداره مناطق آزاد و اقتصادی ویژه وزارت سرمایه‌گذاری، صنعت و تجارت ازبکستان، به گفت‌وگو نشست. این دیدار، که در چارچوب سفر هیئت ازبکستانی به عمان انجام شد، فراتر از یک ملاقات تشریفاتی، نشانه‌ای از تلاش دو کشور برای تبدیل گفت‌وگوهای پیشین به پروژه‌های عملی است.

طرفین بر تقویت سرمایه گذاری متقابل در مناطق آزاد و اقتصادی ویژه تأکید کردند. تمرکز اصلی بر تشویق شرکت‌های ازبکستانی برای راه‌اندازی پروژه‌های تولیدی، صنعتی و لجستیکی در مناطق تحت نظارت OPAZ بود، در حالی که فرصت‌های سرمایه‌گذاری عمان در مناطق اقتصادی و صنعتی ازبکستان نیز بررسی شد. بخش‌هایی چون فرآوری کشاورزی، تولید مواد غذایی، صنایع شیمیایی، معدن، مصالح ساختمانی و لجستیک به عنوان حوزه های اولویت‌دار معرفی شدند.

یکی از نقاط کلیدی مذاکرات، ایده ایجاد مراکز تجارت، توزیع و لجستیک برای محصولات ازبکستانی در عمان و اتصال آن‌ها به هاب‌های لجستیکی در ازبکستان بود. این رویکرد می‌تواند دسترسی دو طرف را به بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی تسهیل کند و عمان را به عنوان دروازه‌ای برای صادرات ازبکستان به خلیج فارس و فراتر از آن مطرح سازد.

طرفین همچنین آماده‌سازی نقشه راه مشترک را برای تعیین اولویت‌ها، سازوکارهای اجرا و نظارت مورد بحث قرار دادند و تشکیل گروه کاری مشترک را مطرح کردند. پیش نویس تفاهم‌نامه‌ای نیز بررسی شد تا چارچوب رسمی برای همکاری‌های آینده فراهم شود. این گام‌ها نشان‌دهنده حرکت از سطح توصیه‌های کلی به سمت سازوکارهای اجرایی است.

از منظر تحلیلی، این همکاری در شرایطی شکل می گیرد که عمان با تکیه بر مناطق آزاد خود، به ویژه در راستای چشم انداز ۲۰۴۰، به دنبال تنوع‌بخشی اقتصادی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی است. ازبکستان نیز پس از اصلاحات اقتصادی سال‌های اخیر، به دنبال بازارهای جدید و مسیرهای صادراتی است. پیوند این دو اقتصاد یکی با موقعیت استراتژیک دریایی و دیگری با منابع کشاورزی و معدنی می‌تواند زنجیره‌های ارزش منطقه‌ای جدیدی ایجاد کند، هرچند موفقیت آن به اجرای عملی نقشه راه و رفع موانع اداری وابسته خواهد بود.

این نشست، بیش از آن‌که اعلامیه‌ای رسمی باشد، گامی عملی در جهت تبدیل پتانسیل‌های دوجانبه به پروژه‌های ملموس است. ■

کاسپین در مسیر جهش

آغاز ساخت سه اسکله جدید در مجتمع بندری کاسپین با سرمایه‌گذاری ۶.۷ هزار میلیارد تومانی، فصل تازه‌ای از توسعه زیرساخت‌های دریایی منطقه آزاد انزلی را رقم زده است؛ پروژه‌ای که در کنار ورود تجهیزات جدید بندری با سرمایه‌گذاری چهار میلیون یورویی بخش خصوصی، ظرفیت‌های تجاری شمال کشور را برای ایفای نقشی پررنگ‌تر در مبادلات منطقه‌ای آماده می‌کند. این سرمایه‌گذاری را می‌توان بخشی از چشم‌انداز تبدیل بندر کاسپین به یکی از کانون‌های مهم لجستیکی و تجاری در حاشیه دریای خزر دانست؛ چشم‌اندازی که با توسعه زیرساخت‌ها، حضور سرمایه‌گذاران و گسترش ارتباطات اقتصادی با کشورهای همسایه دنبال می‌شود.

بندر کاسپین در منطقه آزاد انزلی، طی سال‌های گذشته به یکی از محورهای اصلی برنامه‌های توسعه تجارت دریایی ایران در شمال کشور تبدیل شده است. موقعیت جغرافیایی این بندر در ساحل جنوبی دریای خزر، دسترسی به بازار کشورهای شمالی و هم‌جواری با کریدورهای ارتباطی، فرصت قابل توجهی برای گسترش مبادلات تجاری ایجاد کرده است. اکنون آغاز عملیات اجرایی ساخت سه اسکله جدید، نشان می‌دهد برنامه توسعه این مجموعه وارد مرحله تازه‌ای شده است؛ مرحله‌ای که در آن افزایش ظرفیت بندری و جذب سرمایه‌های جدید در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند.

بر اساس اطلاعات منتشرشده در ۱۰ نوامبر ۲۰۲۶، سازمان منطقه آزاد انزلی قراردادهای سرمایه‌گذاری مربوط به احداث سه پست اسکله جدید در مجتمع بندری کاسپین را امضا کرده و عملیات اجرایی این پروژه‌ها آغاز شده است. ارزش مجموع این سرمایه‌گذاری حدود ۶.۷ همت، معادل تقریبی ۲۲ میلیون یورو، اعلام شده است. همچنین تجهیزات جدید بندری با سرمایه‌گذاری چهار میلیون یورویی بخش خصوصی وارد چرخه فعالیت شده‌اند؛ اتفاقی که در کنار توسعه زیرساخت‌های عمرانی، به افزایش توان عملیاتی بندر کمک خواهد کرد.

● سرمایه‌گذاری برای ظرفیت بیشتر

یکی از ویژگی‌های مهم این پروژه، حضور بخش خصوصی در تأمین مالی و اجرای طرح‌های توسعه‌ای است. در شرایطی که توسعه زیرساخت‌های بندری به منابع مالی قابل توجه و برنامه‌ریزی بلندمدت نیاز دارد، مشارکت سرمایه‌گذاران خصوصی می‌تواند سرعت اجرای پروژه‌ها را افزایش دهد و زمینه بهره‌گیری از توان فنی و اقتصادی فعالان این حوزه را فراهم کند.

از مجموع سرمایه‌گذاری پیش‌بینی‌شده برای سه اسکله جدید، حدود ۵.۲ همت به احداث دو پست اسکله کارگو با شماره‌های ۱۱ و ۱۲ اختصاص یافته است. این دو اسکله با مشارکت شرکت محور طلایی و در قالب قراردادهای ساخت، بهره‌برداری و واگذاری (BOT) اجرا می‌شوند. اسکله سوم نیز با اعتباری حدود ۱.۵ همت از محل منابع درآمدی سازمان منطقه آزاد انزلی ساخته خواهد شد.

این الگوی سرمایه‌گذاری، ترکیبی از ظرفیت مالی بخش خصوصی و منابع سازمان منطقه آزاد را به کار گرفته است. استفاده از قراردادهای BOT نیز امکان مشارکت سرمایه‌گذاران در مراحل ساخت و بهره‌برداری را فراهم می‌کند و می‌تواند زمینه تداوم سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های بندری را تقویت کند.

احداث این سه اسکله تنها به افزایش ظرفیت پهلوگیری محدود نمی‌شود؛ بلکه بخشی از برنامه گسترده‌تر سازمان منطقه آزاد انزلی برای توسعه خدمات بندری، افزایش ظرفیت جابه‌جایی کالا و تقویت جایگاه این مجتمع در شبکه حمل‌ونقل دریایی منطقه است.

● خزر؛ بازار بزرگ فرصت‌ها

اهمیت توسعه بندر کاسپین را باید در ارتباط آن با جغرافیای اقتصادی دریای خزر نیز بررسی کرد. این دریا بستری برای ارتباط تجاری ایران با کشورهای روسیه، قزاقستان، ترکمنستان و جمهوری آذربایجان فراهم کرده است. توسعه مبادلات با این کشورها، علاوه بر افزایش ظرفیت صادرات و واردات، می‌تواند زمینه گسترش همکاری‌های اقتصادی و حمل‌ونقلی را فراهم آورد.

در سال‌های اخیر، کریدورهای تجاری منطقه‌ای اهمیت بیشتری پیدا کرده‌اند و کشورها تلاش می‌کنند با توسعه بنادر، مسیرهای ریلی و زیرساخت‌های لجستیکی، سهم بیشتری از جریان مبادلات بین‌المللی به دست آورند. در چنین شرایطی، بندر کاسپین می‌تواند با اتکا به موقعیت جغرافیایی و ظرفیت‌های منطقه آزاد انزلی، جایگاه مؤثرتری در شبکه تجارت شمال ایران پیدا کند.

اتصال بندر کاسپین به شبکه ریلی سراسری نیز یکی از مزیت‌های مهم این مجموعه به شمار می‌رود. ترکیب حمل‌ونقل دریایی و ریلی می‌تواند انتقال کالا از بنادر شمالی به مراکز صنعتی و مصرفی کشور را تسهیل کند و امکان شکل‌گیری مسیرهای یکپارچه حمل‌ونقل را افزایش دهد. این ویژگی برای صاحبان کالا اهمیت زیادی دارد؛ زیرا دسترسی به مسیرهای متنوع حمل‌ونقل، انتخاب‌های بیشتری برای انتقال محموله‌ها ایجاد می‌کند.

از سوی دیگر، توسعه همکاری با کشورهای حاشیه خزر می‌تواند فرصت‌های تازه‌ای برای شرکت‌های فعال در حوزه صادرات، واردات، انبارداری، ترانزیت و خدمات بندری به وجود آورد. افزایش ظرفیت بندر در کنار گسترش ارتباطات تجاری، زمینه حضور بیشتر فعالان اقتصادی در این مجموعه را فراهم می‌کند.

● چشم‌انداز افزایش ظرفیت بندری

بر اساس اظهارات مدیرعامل سازمان منطقه آزاد انزلی، عملکرد بندر کاسپین طی دو سال گذشته تقریباً دو برابر شده است. همچنین برنامه‌ریزی برای افزایش یک میلیون تنی ظرفیت بندر از طریق اجرای دو اسکله جدید بخش خصوصی در دستور کار قرار دارد. هدف‌گذاری اعلام‌شده برای سال جاری نیز دستیابی به حدود یک‌ونیم میلیون تن عملیات بندری است.

این روند نشان‌دهنده حرکت بندر به سمت توسعه مقیاس فعالیت‌های تجاری و افزایش سهم آن در جابه‌جایی کالا در منطقه خزر است. همچنین مذاکرات با صاحبان کالا و سرمایه‌گذاران روسیه و قزاقستان برای احداث پنج تا شش پست اسکله دیگر و تأسیسات پسکرانه‌ای، از برنامه‌های مطرح‌شده برای مراحل بعدی توسعه این مجموعه به شمار می‌رود.

● انزلی؛ پیوند زیرساخت و توسعه اقتصادی

گسترش فعالیت‌های بندری در منطقه آزاد انزلی می‌تواند آثار اقتصادی گسترده‌تری برای استان گیلان به همراه داشته باشد. افزایش حجم جابه‌جایی کالا، تقاضا برای خدمات حمل‌ونقل، انبارداری، تعمیرات، پشتیبانی و فعالیت‌های بازرگانی را افزایش می‌دهد و زمینه شکل‌گیری فرصت‌های شغلی مستقیم و غیرمستقیم را فراهم می‌کند.

از سوی دیگر، حضور سرمایه‌گذاران و توسعه فعالیت‌های لجستیکی می‌تواند به تقویت ارتباط میان بندر و واحدهای تولیدی منطقه کمک کند. شرکت‌های صنعتی و تجاری با دسترسی به زیرساخت‌های مناسب‌تر، امکان برنامه‌ریزی بهتر برای تأمین مواد اولیه و انتقال محصولات خود را خواهند داشت. این موضوع به‌ویژه برای بنگاه‌هایی که در بازارهای صادراتی فعالیت می‌کنند، اهمیت دارد.

توسعه بندر همچنین می‌تواند به افزایش جذابیت منطقه آزاد انزلی برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی منجر شود. وجود زیرساخت‌های بندری، دسترسی به مسیرهای تجاری و برخورداری از خدمات لجستیکی، مجموعه‌ای از مزیت‌ها را در اختیار فعالان اقتصادی قرار می‌دهد که می‌تواند در تصمیم‌گیری آن‌ها برای استقرار یا گسترش فعالیت‌های تجاری مؤثر باشد.

● حرکت به‌سوی جایگاه منطقه‌ای

آغاز ساخت سه اسکله جدید در بندر کاسپین را باید فراتر از یک پروژه عمرانی و در چارچوب برنامه توسعه اقتصادی منطقه آزاد انزلی ارزیابی کرد. سرمایه‌گذاری ۶.۷ همتی در کنار ورود چهار میلیون یورو تجهیزات جدید، بیانگر توجه به توسعه هم‌زمان زیرساخت و توان عملیاتی این مجموعه است.

بندر کاسپین با بهره‌گیری از موقعیت جغرافیایی خود در حاشیه دریای خزر، اتصال ریلی و ظرفیت همکاری با کشورهای همسایه، فرصت آن را دارد که به یکی از محورهای مهم تجارت و لجستیک شمال کشور تبدیل شود.

در چشم‌انداز پیش‌رو، سه اسکله جدید تنها بخشی از مسیر توسعه این بندر هستند؛ مسیری که با مشارکت بخش خصوصی، تکمیل زیرساخت‌های پسکرانه‌ای، تقویت شبکه حمل‌ونقل و گسترش ارتباطات تجاری منطقه‌ای ادامه پیدا می‌کند. آنچه امروز در بندر کاسپین آغاز شده، سرمایه‌گذاری برای آینده تجارت دریایی شمال ایران است؛ آینده‌ای که در آن منطقه آزاد انزلی می‌تواند نقشی گسترده‌تر در پیوند اقتصاد ایران با بازارهای پیرامون دریای خزر ایفا کند. ■

صادرات مجدد؛ مسیر تازه مناطق آزاد

تصویب و ابلاغ آیین‌نامه اجرایی صادرات مجدد در مناطق آزاد تجاری ـ صنعتی، گامی در جهت بازتعریف نقش این مناطق در تجارت خارجی ایران است؛ تصمیمی که می‌تواند ظرفیت مناطق آزاد را از محل‌هایی برای ورود و نگهداری کالا، به حلقه‌هایی فعال‌تر در زنجیره تجارت منطقه‌ای و بین‌المللی تبدیل کند.

هیئت وزیران در جلسه ۲۶ مهر ۱۴۰۵، آیین‌نامه اجرایی صادرات مجدد را به پیشنهاد دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد تصویب کرد و این مصوبه در آبان‌ماه ابلاغ شد. اهمیت این تصمیم صرفاً در ایجاد یک رویه گمرکی جدید نیست؛ بلکه در تلاش برای تعریف چارچوبی مشخص برای فعالیتی است که می‌تواند به افزایش گردش کالا، رونق خدمات لجستیکی و تقویت جایگاه مناطق آزاد در کریدورهای تجاری منجر شود.

بر اساس آیین‌نامه، متقاضیان حقیقی و حقوقی باید پیش از آغاز فعالیت، مجوز اقتصادی مرتبط را از سازمان منطقه دریافت کنند و طرح تجاری خود را با تشریح نحوه نگهداری و اقدامات موردنظر روی کالا ارائه دهند. ثبت آماری در سامانه جامع تجارت، تعیین منشأ ارز و ثبت اظهارنامه با رویه «صادرات مجدد» در سامانه گمرکی EPL نیز از الزامات این فرآیند است.

نکته مهم، تعیین چهار گروه فعالیت مجاز است: تغییر بسته‌بندی، برچسب‌گذاری بدون تغییر نام تجاری، تغییر کانتینر و تجمیع یا تفکیک قبض انبار و در نهایت ارائه خدمات انبارداری بدون تغییر کالا. در مقابل، ورود کالا با مبدأ ساخت اسرائیل ممنوع است و کالاهای مشمول محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های سامانه جامع تجارت نیز امکان استفاده از این رویه را ندارند. تعهد صادرات صددرصدی و ممنوعیت ورود کالا به سرزمین اصلی بدون تشریفات گمرکی، از دیگر خطوط قرمز مصوبه است.

با این حال، اهمیت اقتصادی این تصمیم را باید فراتر از تسهیل یک فرآیند اداری ارزیابی کرد. صادرات مجدد زمانی به مزیت رقابتی تبدیل می‌شود که مناطق آزاد بتوانند خدماتی مانند انبارداری استاندارد، بسته‌بندی، تجمیع محموله‌ها و مدیریت زنجیره تأمین را با هزینه و سرعت مناسب ارائه دهند. در چنین شرایطی، حتی کالایی که تولید ایران نیست، می‌تواند از ظرفیت زیرساخت‌های کشور برای رسیدن به بازارهای دیگر استفاده کند.

این آیین‌نامه همچنین سازمان‌های مناطق آزاد را موظف به پایش عملکرد صادرات مجدد و گزارش‌دهی به تفکیک منطقه و منشأ ارز کرده است. مهلت سه‌ماهه دبیرخانه برای پیگیری ثبت سامانه‌ای این رویه نیز نشان می‌دهد اجرای واقعی مصوبه به هماهنگی دستگاه‌های مختلف وابسته است.

در نهایت، معیار موفقیت این سیاست نه تعداد مجوزهای صادرشده، بلکه میزان جذب شرکت‌های بازرگانی، افزایش گردش کالا و سهم مناطق آزاد از تجارت منطقه‌ای خواهد بود. صادرات مجدد می‌تواند فرصتی برای تبدیل موقعیت جغرافیایی ایران به ارزش اقتصادی باشد؛ فرصتی که تحقق آن به کیفیت اجرا وابسته است. ■

